

הלכות סבה סימן תרמ

באר הגולה קז

ג שם בפשטן
ד רבבים שם
ה מבינא קצורין
ו ירוש קבו
ז קמט וביי שלמה
ח וכל מר וכל לבס
ט חילפה ה משנה ספר
י כיה ו בנאמא שם
יא ו אחרות סיה
יב ח פיקרא ורבא שם

וכן מי שחציו עבד וחציו חורין חבב: ב יקטן שאינו צריך לאמו, שהוא (ד) כבן (ה) (ו) יחמש כבן שש, חבב בסבה מדברי סופרים כדי (ה) לתנכו במצות: ג [*] (ו) חולים (ז) ומשמשיהן פטורים מן הסבה. ולא יהולך שיש בו סכנה, (ח) אלא אפלו חש (ט) בראשו (א) חש בעיניו. ויגיש מי שאומר שאין המשמשים פטורים אלא (י) בשעה שהחולה (יא) צריך להם. (יב) וימי (ג) שפיקוי דם חבב בסבה (איו והגיא פי חישן): ד (יג) מצטער פטור מן הסבה, (יד) הוא ולא משמשיו (טו) (אבל בליה ראשונה אפלו מצטער חבב לאכל שם פזית) כל (כו). איהו מצטער, (טז) זה שאינו יכול לישן בסבה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם (יז) או מפני (ד) הריח. וידוקא

שיערי תשובה

[כז] חמש וכי. ואם אין לו אב, אמר חבב לתוכו, ואם גם אם אין לו מתקיים חבב לתוכו, וכן בכל בנות עשה, כיכ האיר שכן משמע מתהיר סימן זה, אבל להפריש מלית אין חזרים, צדן סימן שג: [*] חולים ומשמשיהם, וכתב בשבתי' ח"ג סימן א: מי שצטער מתקול להיח משמש לחולים וקשמי חולים פטורים, אם מחבב מימי לאכל בכל עתה וסעודה פזית בסבה הקבועה פזית סבה שבה חולה לקצמים לצרבו, והשיב שהוא פטור כיון ששפיר לשמש לחולה כל צרכי ולהשיג עליו לעשות עולמו שלמה, ואם ילך לכה הו"ל מצטער בעצד החולה שדעתו עליו ממד וכן פטור, אף בליה הראשונה דגם המצטער חבב לאכל פזית גם הוא חבב כו, ע"ש. ונראה שהכל לפי הענין, שאם צרבו בחל לילך לתקום ולשהות

באר היטב

לצמח, כמ"ש סימן תקפס ס"ו: (ג) חמש. שלמות. וכל חד לפס הורפה, עין ט"ז. וצדן ידאחורין: (ג) שפיקוי. דהא שמתה היא לו דהא מרבה בסעודה, וגם תיה יכול לעשות לפני חג, הגיא. ולפי טעם זה, מי ששותה משקה המשלשל אפ"י שמצטער הרבה מימי חבב בסבה, והי"ל לעשותו קדם חג או אחריו ולכן לא יעשהו במועד, אבל בדיעבד נ"ל דפטור מסבה דהא סכנה הוא לו לישוב פסגה, מ"א. והט"ו כתב דהא דמקוי דם חבב הינו דמקוי לשמר בריאתו לחוד ואינו מרגיש בחלה, אבל אם מרגיש בחלי ג"ש קצת קרירות פטור לישוב, ע"ש. מי שלא היה יכול לבוא בסבה כ"א ע"י שיעבר פנה ע"י סכנה ב"ט אסור לו לעבר, ואם עבר בדיעבד במקום מנוח ואנס, בשעת הרחוק נ"ל לכתוב על הנשפ"א וכו', כמ"ג בשם טהר"ש יפה, ע"ש, והמ"א פסיקן תרלת פטה עליו דהא אינו מחבב לילך בסבת חבב כמ"ש פאן בהג"ה שאם כבו לו נרוח בליה סכנה שחל בשפת שאינו מחבב לילך בסבת חבב לאור הנר כיון שיש טרחה, וא"כ הינו שיש טרחה אינו מחבב לעבר בפנה, ע"ש. ונראה שאין ראיה מהסם דכבר אכל בסבה וצא י"ח כפזת פת מה שחבב לאכל בסבה, ואח"ל שצדן לא אכל, אבל להסר, ומשיה אמרין דאם יש לו טרחה גדול לילך לסבת חבב שאינו מחבב, אבל פאן שאין לו סכנה כלל, אם עבר בדיעבד יש לכתוב על הנשפ"א, ידאחורין, ע"ש: (ז) הריח. וכתבן פטור אף מאכילה, כ"י.

באר הגולה

* מקצי קרום. והוא הדין מפני הענה במקומות סקרים, והדלגיל פסיקן תרלת ע"פ ב פה"ה. ועין בלבוש דאפלו יש לו פרים והסתחא להפזל מן הענה פ"פן יש להקל, דאין כל אדם יכול לטות בכל לילה להביאם שם ולקמרו לטוחם ואם לא ד"ש לו מקום בסבה להניחם שם לכל זמי חג, וכן מוכח במגן אברהם שם דע"פ קטן ז, דדאפן זה לא נזכר לפרטו מחמת השעם דענה¹⁸, עין שם. ונ"ע, דהסקמת רב הפוסקים דמצטער פטור אף מאכילה, כמו שכתב המגן אברהם בשם הבית יוסף, ועל"פן נראה דיש לנהר בזמן סקר שיהא לבוש בגדים חמים שפוטור בסבה, ק"ד שלא יתנה מצטער פחמת סקר ויהיה חשש ברכה לבשלה¹⁸.

משנה ברורה

ומקל מקום אם רוצים לברך תרשות כנן, דלא גריצי מאשה: **ב (ד) כבן חמש כבן שש.** כל חד (ג) כפס הורפה [ט"ז] וכו' [א]. (ד) ונרע פטה אחרונים, דמבן חמש ולמקלה, אם אביו הוא בעיר שאינו צריך אז בל"ג לאמו, מחבב אביו לתנכו בסבה⁶ (ה) אפלו אם אינו חר"ה⁴: (ה) לתנכו במצות. ואם אין לו אב, (ו) יש אוקרים דאמו ובית דין חבבים לתנכו⁶, (ז) וכללי עלמא אסור להאכיל לקטן בגדים חוץ לסבה אפלו לאדם אחר, דהנינו לפן לתוף פיר (ט) או לצוות לו לאכל⁶: **ג (ו) חולים וכי.** משום (ט) דכתוב 'שפיקוי' פצין סדורו, ואם תיה לו זה החלי כל השנה

לא תיה יושב בביתו ודוקא, אלא תיה הולך למקום שנקל לו לחלו⁶: (ז) ומשמשיהן פטורין וכי. לפי (י) שהן עוסקין במצנה⁹, וכל העוסק במצנה פטור מן המצנה: (ח) אלא אפלו חש וכי. קצר פלשונו, ובמנרא איתא אפלו חולה שאין בו סכנה ואפלו חש בראשו וכי: (ט) בראשו או חש בעיניו. ורצה לומר, וישיבת הסבה (יא) קשה לו: (י) בשעה שהחולה וכי. ואם יש (יז) שני משמשים ואין צריך לשניהם בבת אחת, צריך לאכל אחד בסבה בעת שמושו של השני: (יא) צריך להם. ואם היא חולה שיש בו סכנה, (יז) נראה דיש להקל גם בשעה שאין צריך לו: (יב) וימי שמקויו דם. הינו (יד) במקויו דם רק כדי לשמר התפריאות ואינו מרגיש שום חלי בעצמו, שאז אינו מצטער כלל, ואדרבה הוא שמח ומרבה האכילה ושתיה, (טו) אבל אי מרגיש בחלי ומהאי טעמא מקויו פטור. (טז) והשותה משקה לשלשל, אם מחבב שנייק לו הצנה פטור: ד (יג) מצטער פטור וכי. דכעין סדורו (יח) בעיניו, ואף בכל השנה אין אדם דר במקום שהוא מצטער: (יד) הוא ולא משמשיו. דהינו, שאם הם רוצים לאכל או לישן חבבים לכנס לתוך הסבה, ולקאורה נראה דאם הוא שקיר אצלו לשמשו וגם בכל השנה אינו אוכל וישן בביתו פי אם אצלו, רשאי גם היום לעשות כן¹⁰, והוא דומקא דשומרי גנות ופרדסיים¹¹ המבאר לקמן בסימן זה: (טו) אבל בליה ראשונה וכי. אה"ל (יט) לשיטתו בסימן תרלת סעיף ה פה"ה דסתם שם להקמיר פגרו גשמים לענין לילה ראשונה, והוא הדין פאן, אבל לנצח שארי פוסקים דפטרין שם, הוא הדין פאן, ועל-כן יש להתנהג למעשה במצטער כמו לענין ירור גשמים, וכמו שכתבנו שם במשנה ברורה סעיף קטן לה, עין שם: (טז) זה שאינו יכול לישן וכי. והוא הדין דמצטער פטור בקלן אף מאכילה [אחרונים], ונצו לומר, דאם הרוח וריח וכי האי פוקא מצטרים לה באכילה פטור אף מאכילה, (יט) אבל אם הצער רק בשנה חבב באכילה: (יז) או מפני הריח. עין לעיל

שער הציצין

(א) והיט, דאם הקטן הוא סרף, שעורו מכן חמש ומעלה, ואם אינו סרף, מכן שש ומעלה, ויב"ה זו אין נפקא מינה בין אימה לאביה פמא לליתא בקמא, ובבאור הגר"א פתח דטעמא דסופר הוא בשלחן ערוך מה שכתב בן חמש: (ז) ב"ה ואלהיה רבה ובבב"ה יעקב ובית מאיר, וכן משמע בסתימת דרך חיים: (ה) ובליתא לאביו בקמא כל השנה, אפלו אם בא על סג הפכות לביתו, דכנה הוא מרגל עם אמו, שעורו מששה שנים ומעלה [בכורי יעקב]: (ו) עין אליה רבה ובבב"ה יעקב: (ז) עין מגן אברהם ופרי"מגדים ומצות השקל: (ח) ולאפוקי כשמינית לפני לאכל והוא אוכל מצמול⁷, אבל אביו מחבב מחמת מצות חנוך למעט אותו שלא לאכל חוץ לסבה: (ט) רבנו מנחם: (י) לבושו: (יא) לבושו: (יב) שיערי תשובה: (יג) אליה רבה ובבב"ה יע"ו: (ד) ס"ז ומ"א: (טו) מן באר המצות השקל דברי ה"ט: (טז) מגן אברהם ושי"א: (יז) פוסקים: (יח) הגר"א ושאר אחרונים: (יט) פרי"מגדים:



הלכות סבה סימן תרמ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

מקצב אביו לתנכו בסקנה אפלו אם איננו חרין⁴.

8) ואם האב רוצה לשהות בסוכה בשעות הערב ובנו שהגיע לחינוך אינו יכול לישון שם כשהאור דולק. דעת הגרי"ח קניבסקי (סוכה חיים עמ' שנה, תורת המועדים אות ד) שהאב אינו צריך להימנע מאכילה או לימוד בסוכה, ועל כן יישן בנו בבית. והוסיף, שאף אין צריך האב להעירו ולהעבירו אחר כך לסוכה, כדין פסקו גשמים בשישן.

9) משמע שאף אם הקטן חרין אין הוא בגיל חינוך עד גיל חמש, אמנם באחרונים שצוין בשעה"צ כאן (ס"ק ד), דהיינו האיר (ס"ק ב) בכורי יעקב (ס"ק ד) ובית מאיר (כאן), מבואר שאם הוא חרין יש לחנכו מגיל ארבע, וכן כתב בעצמו במשנ"ב לעיל (סי' תיד ס"ק ז) בשם האיר לענין הקנאת עירוב, שאפילו בן ארבע אינו נמשך אחר אמו אם הוא חרין, וכן העיר בתשובות והנהגות (ח"ה סי' רז) מדוע השמיט דבר זה כאן נראה חו"א (או"ח סי' קא ס"ק ו).

[משנ"ב ס"ק ה]

יש אומרים דאמו ובית דין חכמים לתנכו⁵ וכו', לצוות לו לאכל⁶.
8) ולעיל (סי' תרטו ס"ק ה) כתב שנחלקו הפוסקים אם מצות חינוך היא גם על האם, אלא שאף לפי הסוברים שאינה חייבת, מימ מקיימת מצוה אם מחנכת. ולעיל (סי' שמג ס"ק ב) סתם שיש אחרונים הסוברים שמצות חינוך היא גם על האם, וראה שב עוד מה שכתבנו בענין זה.

8) ומשמע בשעה"צ (ס"ק ח) שאיסור זה הוא רק על קטן שבבר הגיע לגיל חינוך, וכן משמע במשנ"ב לעיל (סי' תרטו ס"ק ה) ובשעה"צ שם ס"ק ט) לגבי האכלת קטן בידיים ביום כיפור, שאסור רק מומן שהגיע לחינוך, ומבואר ברמ"א שם (סי' א), ובמשנ"ב שם ס"ק א, ובסי' תריב ס"ק לב) שמותר להאכיל קטנים אף בשיבולים ליטול את המאכל ולאוכלו בעצמם. וכן כתב הגרי"ח קניבסקי (שונה הלכות סי' טב, מהדורת ספר תורת המועדים) שהאיסור להאכילו ולבטלו מהמנוחה נאמר רק כשהגיע לחינוך ויש עליו מצוה מדרבנן לקיים מצוה זו. אמר, לענין האכלת קטן מאכל איסור או לצוותו לעשות מעשה איסור, כתב במשנ"ב לעיל (סי' שמג ס"ק ג-ד) שאסור אפילו אם הוא קטן ביותר ואינו בר הבנה עדיין.

[שעה"צ ס"ק ח]

ולאפוקי בלשון ללכו לאכל והוא אוכל עצמו⁷.

7) אמנם, לענין הנחת דבר מאכל של איסור לפני הקטן, כתב במשנ"ב לעיל (סי' שמג ס"ק ד) שאסור משום שהוא כמאכילו בידיים, וביאר המחצ"ש (ס"ק ג) שבאין ביון שיכול הקטן להיבנס לסוכה. אין זה נחשב כמאכילו איסור בידיים מחוץ לסוכה. וכן ביאר הגרי"ח קרליץ (חוט שני שבת חיד פציה ס"ק ג אות ב) שלענין סוכה שאין המאכל עצמו אסור, ויכול ללך לאכול בתוך סוכה, אין נחשב הדבר כהאכלת איסור אלא אם כן מאכילו בידיים מחוץ לסוכה.

[משנ"ב ס"ק ו]

הנה הולך לקום שקל לו לחלו⁸.

8) ולענין חולה שאין בו סכנה בלילה הראשון של סוכות, הסתפק הברכי יוסף (ס"ק ה) אם דינו כמבואר ברמ"א לעיל (סי' תרלט סי' ה) ולהלן (סי' ה) לענין המצטער מגשמים שחייב לאכול בסוכה בלילה הראשון [וראה משנ"ב שם (ס"ק לה)], וכתב, שבאחרות חיים ובכל בו משמע שחולה פטור, וצוין אף לאיר, והשערי תשובה (ס"ק ה) הביאו וכתב שנתראה שהאיר פוטר. מאידך, הבכורי יעקב (ס"ק ו) כתב שחולה חייב בלילה הראשון, וכתב שכן מבואר באיר

ובברכי יוסף שחייב, וכן כתב הגר"ח אייערבך (הלכות שלמה טוכות פ"ט דבר הלכה אות יז) שמטבא אין חילוק בין חולה למצטער, מפני שאף חולה אינו פטור מן הסוכה אלא מחמת שכשמצטער אינו בכלל יתשבו כעין תדורו, ואף יש לדחות את הראיות של השערי תשובה מהאחרות חיים והכל בו ואיר, ואף הברכי יוסף עצמו חזר בו בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' לח אות צב) וכתב שחייב, כיון שמבואר בברכינו מנח שאף חולה אינו פטור מן הסוכה אלא משום שכשמצטער אין זה תשבו כעין תדורו [כמובא במשנ"ב], ואם כן בלילה הראשון חייב כדן שאר מצטער.

אכן, חולה שמרגיש שאם יבנס לסוכה הדבר יזיק לו ויחלה יותר, או שאמר לו כן הרופא, כתב בשו"ת בנין שלמה (ח"א סי' מז ד"ה ואכן) שאינו רשאי להחמיר על עצמו ולהיבנס, שכשם שחולה שיש בו סכנה אינו רשאי להחמיר על עצמו להתענות ביום הכיפורים מחמת שמזיק לבריאותו, כך חולה שאין בו סכנה אינו רשאי להחמיר על עצמו לקיים מצות עשה כשהדבר מזיק לבריאותו [וראה בבכורי יעקב שם] שפטר מסוכה דוקא כשחושש שיבא לידי סכנה.

ולענין האם יש ללמוד מסוכה לשאר מצוות שאינו מחוייב לקיים את המצוה אם יחלה על ידי כך, ראה שו"ת בנין שלמה (שם), שו"ת חלקת יואב (סוף ח"א דיני אונס ענף ז בהג"ה) ושו"ת שבת הלי (ח"ה סי' רט).

[משנ"ב ס"ק ז]

לפי שיהן עסקין במצוה⁹.

9) והמשמש את החולה עבר שבר אף שיש מקום לומר שאינו נחשב עוסק במצוה [כמו שכתבו התוספת בכורים (ס"ק כב) והערוך השלחן (סי' ג)], ולכן ביארו שהפטור של משמש חולה הוא מטעם אחר [מימ מבואר בביה"ל לעיל (סי' לח סי' ד"ה הב) שבמעשה מצוה גמור [שאינו רק הכשר מצוה], אף אם עושה עבור שבר דינו כעוסק במצוה [וראה ביה"ל להלן סי' ד"ה שלח], ובמה שכתבנו שם]. ואף השערי תשובה (ס"ק ב) כתב בשם השבות יעקב שמי שמתכר עבור שימוש החולה פטור מן הסוכה, אכן העיר המשנת יעבץ (אורח סי' סה אות ד), שלדעת השבות יעקב (ח"א סי' מז) עצמו, פטורו של המשמש הוא מדין מצטער ולפיכך כתב שבלילה הראשון חייב לאכול בסוכה, ואילו לפי המשנ"ב שהפטור הוא משום ששסק במצוה, מסתבר שפטור מטעם זה אף בלילה הראשון, ואם המשמש מצטער בכך שיושב בסוכה, מחמת שדעתו על החולה תמיד ומצטער בצער, כתב בשו"ת שבות יעקב (שם) שפטור מן הסוכה מחמת צער עצמו, והביאו השע"ת (שם).

וכן לענין אשה שפחדת לישון בבית כשבעלה ישן בסוכה, דעת הגרי"ח קרליץ (חוט שני סוכות פ"ב ס"ק ד) שאם הוא עצמו מצטער בצערה ואינו רגוע, פטור מן הסוכה, ורק אם הוא עצמו רגוע, דינו כמשמש מצטער וחייב בסוכה [ובתשובות והנהגות (ח"ד סי' קסח) כתב שאם מניחה לבעלה ליטוע לפעמים לחו"ל וכדו', אינה יכולה לטען שהיא פוחדת לישון לבד בבית]. ולענין אשה שעומדת ללדת [אך אינה חשה בצירים עדיין] הדואגת מלהישאר לבד בביתה, דעת הגרי"ח אלישיב (חשוקי חמד סוכה כה, א עמ' ק) שאין בעלה פטור מלישון בסוכה, לפי שאינו מצטער מחמת הסוכה, אך כשהיא מרגישה בצירים דינה כחולה, ובעלה פטור מן הסוכה כדן משמש חולה.

[משנ"ב ס"ק יז]

רשאי גם היום לעשות כן¹⁰ וכו', דשוקרי גנות ופך הסיס¹¹.

המשך בעמוד הבא



הלבנות סבה סימן תרמ

שָׁבָא לֹו הַצֵּעַר בְּמִקְרָה אַחַר שֶׁעָשָׂה שֵׁם הַסֵּבָה, אֲכָל אֵינִי לֹו לַעֲשׂוֹת סִכְתּוֹ לְבַתְחִלָּה בְּמִקּוֹם הַרְיָח אוֹ הַרוּחַ וְלוֹמַר מִצְטַעַר אֲנִי: הַגֵּה וְאִם עָשָׂה מִתְחִלָּה בְּמִקּוֹם שֶׁמִּצְטַעַר בְּאֲכִילָה אוֹ בִשְׂתִיָּה (יח) אוֹ בְשִׁנָּה, אוֹ שָׂאִי אֶפְשֶׁר לֹו לַעֲשׂוֹת אַחַר מִהֵם בְּסִבָּה מִחֲמַת (יט) * דְּמַתְנַבְּרָא מִלְטָטִים אוֹ גְבָבִים כְּשֶׁהוּא בְּסִבָּה, (כ) אֵינִי יוֹצֵא בְּאוֹתָהּ סֵבָה (ס) [ס] קָלָל אֶפְלוּ בְּדָבָרִים שְׂלֵא מִצְטַעַר בְּהֵם, דְּלֹא הָרִי כַּעֲשֵׂר דִּירָה שְׂיוֹכֵל לַעֲשׂוֹת שֵׁם כֹּל צְרִיכִי (כז) כִּי שִׁכְבוּ לֹו הַנְּרוֹת בְּסִבָּה בְּשִׁבְתּוֹ, וְיֵשׁ לֹו נֵר בְּבֵיתּוֹ, (כח) מִתַּר לְצִאֵת מִן הַסֵּבָה כִּדִּי לְאֲכֹל בְּמִקּוֹם נֵר, (כט) וְאֵינִי צְרִיךְ לִילֵךְ לְסִכְתָּ חֲבֵרוֹ שֶׁיֵּשׁ שֵׁם נֵר (כג) אִם יֵשׁ (ו) טַרַח גְּדוּל (כד) בְּדָבָר (תי"ח סימן נ"ג וּפְסָקִי סִימָן ק"ח), וְאִם בָּהּ רִוַח לְכַבּוֹת הַנְּרוֹת בְּסִבָּה, מִתַּר לְפָרֵשׁ סִדְרִין אוֹ כְּבֵד מִן הַצֵּד, (כה) אֲכָל לֹא תַחַת הַסֵּבָה (צ"ח). מִי שְׂלֵא יוֹכֵל לִישֵׁן בְּסִבָּה מִחֲמַת שֶׁצֵּד לֹו (י) בְּפִשּׁוּט דְרִי וְרִגְלֵי

באר היטב

ואם יש וחוששים מוטב לישן בקלח אעפ"י שיש לה נג ונבוס ירד מלישן חוץ לנסה, גבבא דף כו: (ס) קלל. ולכן יש למחות קאותן העושים סבות ברחובות שא"א לישן שם מחמת מלוא הגבבים, לבוש. אכל אם אינו מתנבא לנפשו רק שמתנבא שישגברו כליתמשמיו ויצא דהא יכול להכניסם בלילה לביתו, תשובת דמ"א סימן כט, ד"ט. ועי' סימן תרלז ס"ק א מ"ש. וצ"ע בהשגות חכם צבי סימן צד מ"ש: (י) טרח. וכן מי ששכחתי נוספין נשמים מן האילות, אם אפשר לו בלא טרח לילה בסבת חבירו לך ואם יש לו טרח יאכל בביתו, שםיתיעקב בפשיטתו סימן כט: (י) בפשיטתו. עין ט"ז

שער השוכה

קצת. כיון שרוב כד לעשות בו לנדר עצמו אין לו להקל בכך מענה. אך לא יאכל רק פתח וחורר לעבודתו, ואם יש שם עוד משמשין המשמשין פסידים אינם פסידים כיון שאין משפחתו שזה תמיד, ואכל זה בעת שמושו של זה: (כ) קלל. עכשיו. ועין בשו"ת ח"צ שם שכתב להמה על הסודי שכתב שהיה שאם מצטער בשנה לא יצא ירח אפילו באכילה, דהא לימא, דמשבו קצין תורה לא קאי אלא על אפן שליטה באיזה צדן היתה וע"ז נאמר שהמה קצין היה אבל אם עשה כי סבות המצות לאכילה והאמת לשנה אף שאומה שלאכילה אינה ראוייה לשנה מימ נפיק ירח אכילה, ולכן עם מ"ש בבג"ה בשם הה"ד האם צר לו כששט ת"ו ורגלי אעפ"י קח"ב לישן מה וטובח מסבה של ו' טפחים ודברי סמוכ"י, דא ליחא. והחוש מביט שאין לך מצטער גדול מזה ואין לו לעשות להחלטה סבה כזה, אכל אם הוא ב"ט ודבר נעשה או שאין לו מקום לנסה אסרת היא איצ' לישן בה

באר הלקה

* דמתנבא מולטטים וכ"ו. עין במגן אברהם בשם הלבוש שיש למחות באותן העושים סבות ברחובות, שא"א אפשר לישן שם מחמת מורא הגבבים שצויקו לגופו. והנה לסי מה שמקורש הדין אפרים בסעף קטן ו' את דברי המגן אברהם משמע דעת המגן אברהם עצמו להקל בענין זה, דלא פלגי, ויכול לצרף פנה דעת החכם צבי שפסק בענין הדין של סמוכ"א, כמו שכתבתי במשנה ברורה, וצ"ל כי נראה דמסקל בענין זה יש על מי לסמוך, ומפני מקום אם יוכל לעשות הסבה בנקום אחר בנדאי טוב יותר:

ואם יצא בה ירח אכילה, וע"י ששכתה ראה מ"ע ששעה סבה בראש הספנה

משנה ברורה

סימן תרכט סעף יד ובמשנה ברורה שם¹⁴¹, ובסימן תרל סעף א ובמשנה ברורה שם, ולעיל בסימן עט סעף קטן כג במשנה ברורה¹⁴²: (יח) או בשנה. פרוש, (כ) במקום דליכא צנה והצער הוא מחמת הרוח וכיוצא בזה, וצ"ל, דאלו במקומות הקרים יוצא ידיו חובתו באכילה אף על-צב דלא יוכל לישן שם, (כח) דאי אפשר בענין אחר, וממילא מקרי שם כעין תדורו¹⁴³, (כט) וגם מקרי דאוי לשנה אם היה לו קרים וקסחוח בראוי: (יט) דמתנבא מולטטים או גבבים. רוצה לומר, שיוכלו להיזקק (נג) בגופו, ואפילו במקום שפידים אינו מתנבא רק בפילה מתנבא לישן שם מפניהם. (כד) אכן אם אינו מתנבא מפני הזק הנוף רק מגנבת כליו, יוצא, שיוכל להכניסם בביתו: (כ) אינו יוצא וכ"ו. רוצה לומר, אפילו ידיו חובת אכילה¹⁴⁴: (כה) ויש מאתוננים שחולקין על זה ודעתם, דאף דלכתחלה בנדאי אין לעשות סבה פזו שאין יכול לקום בה פה כל הדברים בדין, מפני מקום בדיעבד יוצא בה ידיו חובת אכילה ביון שלאכילה אין מצטער: (כא) מתר לצאת וכ"ו. דדרך בני-אדם להצטער מזה: (כב) ואין צריך לילך לסכת חבירו. דהא נמי חשוב צער, דאין צריך לו לצדם אכילתו אלא בשל. (כו) ובכלילה הראשונה צריך לט"ח ולילך לסכת חבירו, אף לא יכרה שם, אם לא שאינו מצטער פזו נא"ר. והש"א אדם פתח, דבמצטער פזו יכול (כו) האדם לחיב את עצמו ולעשות בשמחה ולקבץ: (כג) אם יש טרח גדול. מפני שסכרא הוא דליך לסכת חבירו יש צער בדבר (כח) לא פסיקא לה פל-כך, לכן תלה הדבר באם יש טרח גדול פזו, דאם אין לו טרח גדול צריך לילך לסכת חבירו¹⁴⁵ שיש שם נר. (כט) וכן אם ירדו גשמים ופסקו ומכל מקום ענין נוסף מן האילות ואי אפשר לאכל בסכות. ויש לחברו סבה עם גג העשוי לך לקסור ולפתח, צריך לילך לסכת חבירו אם אין לו טרח גדול בדבר: (כד) בדבר. הונו כשעצ אכילה. (ל) אכל פשיטא, אפילו מי שאין לו מקום בתצרו לבנות לו סבה, שצריך להמציא לו מקום לבנות לו סבה, ואז שם ביתו, בדרך שגם כל השנה רגילים לפנות מבית לבית ואז שם ביתו והנהגת חמס-סופר, וכן קחב הבכור יעקב בפשיטותו: (כה) אכל לא תחת הסכך. דאז (ל) יבטל הסדן את הסכך (לג) ויפסל הסכה, כדלעיל בסימן תרכט סעף יט לדעה ראשונה דסתם שם המחבר נותנה. (לג) אפנים לפי מה שבארנו שם, דבמקום הדחוק כשאנו מוציל פריקה מן הצד ויצטרף לאכל חוץ לסכה יש לסמוך אדעה שנהגת דמפרת לתלות סדן קרי להגו¹⁴⁶, אין לאסר זה כי אם בפירחיק הסדן מן הסכך ארבעה ספחים, דאז אין בטל הסדן לגבי הסכך ויבשבת ויח-טוב (לד) נכון לתור שלא ירחיק שלשה ספחים חלל מן הסכך (לה) משום חשש אהל¹⁴⁷, והוא הדין דמתר (לו) במקום הדחוק לפרס סדן למעלה על הסכך כדי להגן.

שער הצינור

(כ) כגן אברהם, ובפי מה שפירש הפרי מגדים דבריו במסקנתו. ונדאפרים מפרש דברי המגן אברהם פירוש הראשון של הפרי מגדים, ויפ"י זה בשעת הצנה. ביון דבלאו הכי אינו יכול לישן, לא נסקלה סכתו מחמת ששעה אותה במקום הרוח וכיוצא בזה: (כח) פרי-מגדים: (כט) מחצית-השקל, וכן פסק במתוזה-כרכה בשם תשובת זרע-אמת, דאף מי שאינו יכול לישן שם מפני הצנה או מפני שאין יכול לישן שם איש וביתו, אפילו הכי יצא ידיו חובת אכילה: (ל) מגן אברהם בשם הפ"א: (מ) שם: (מא) שער השוכה בשם תשובת חכם צבי סימן צד, וכן דעת בנו בספרו מור וקציעה וכן הסכים בתשובת משיבת-נפש. ועין לעיל פריש סימן תרלט בשער השוכה שהביא סעפא להחכם צבי מתשובת רב האי גאון, ומכל מקום יש להזהר מאד בזה, כי בזה אחרונים העתיקו את דברי תרמ"א לתלמה¹⁴⁸, ונאשנת הסכם צבי פזר ישוב, עין שם: (לו) והינו אם פזו הרוח קדם שאכל פזו, דאם אחר-כך, פזר קדם המצות, ודברי הוא כשאר ימים דמצטער פזו בו: (מ) ואינו דומה לירדו לשמים או מצטער מחמת חלי, דהא אינו פלגי בו וגם פלס מצטערים פזו, ולכן אסור לברך ונקרא הדין כיון דמן השמים עכשו, אכל בעצד דחלי בגופו, אם זה אינו מקפיד בכך למה דפטר, שדבר כזה בני-אדם חולקין לבית חכמים לאכל שם. עד כאן לשונו: (מח) שם בהרומח-השן: (מט) תשובת שבת-יעקב חלק ב סימן כט, וכן טעם מתנבאדם: (נ) ולא כהמשבשים, שאינם מתייבים לבנות להם סבה במקום אחר שאין שם דירתו ושם בהגת ח"ס: (נא) ט"ז בסעף קטן ד: (נב) הינו בהיות הסדן מתתיה, אבל כשמשלחה חוזרת להכשר, וכדלעיל בסימן תרכט סעף ב בסג"ה וסעף ג בסג"ה: (נג) מגן אברהם שם וכו': (נד) פרי-מגדים: (נה) ובלבוש-שנד משמע שהוא סוכר דאפילו תחת הסכך טעם גס-סין אין נכון, דחשב אהל מן הסדן ולמשה, אמנם פרי-מגדים ובמתניתה-השקל ובבב"י יעקב פלס אין סוכרים פזו, עין בדבריהם: (נו) מגן אברהם:



הלכות סבה סימן תרמ

ביאורים ומוספים

[משניב ס"ק יז]

סימן תרכט קעניף יד וקמפנה קרונה פס"ט וכו', קצת-קטן כג
קמפנה קרונה¹¹⁸.

14 שם (סי' תרכט ס"ק לח וסי' תרל ס"ק ד) כתב, שאם סיכך בסכך
שריחו רע כל כך עד שאין דעת האדם טובלתו, הסוכה פסולה,
הואיל ואי אפשר לדור בה.

15 שם כתב, שלא נאסר לקרוא קריאת שמע ולהתפלל במקום ריח
רע שדרך בני אדם להצטער ממנו אלא כשהריח בא מהמת עיפוש
וכדו', אך אם הריח הוא רע בטבעו כגון עטרן, אין איסור להתפלל
במקומו.

[משניב ס"ק יח]

והמילא קקרי פם קעין קדוה¹¹⁹.

16 ובטעם הדבר שנחשב 'בעין תדורו' אף שלא שייך לדור שם [וכן
התקשה הבכורי יעקב (סי' י) בסברת הפמיג הו"ו], ביאר הערוך
השלחן (סי'ט) שכשאין אפשרות שלא יצטער, אין הסוכה שותה
מדידה, אשר בהאי היה קובע באחד מהמקומות המצערים, ולא
היה נמנע מקביעת דירה לגמרי, ולכן נחשבת עשיית הסוכה
במקום זה 'בעין תדורו'.

[משניב ס"ק ט]

ורצה לומר, אפילו קרי חובת אקילה¹²⁰.

17 ואף סוכה הראויה לאכול ולישון בה, אך אינה ראויה לשייל
בה, כתב השריע הרב (סי'ו) שפסולה לפי דעת הרמ"א, כיון שסוכה
אינה דומה לבית אלא אי"כ יכול לעשות בה כל צרכו בנחת ובלא
שום צער. מאידך, בשו"ת זרע אמת (ה"א סוף סי' צא) ובשו"ת אבני
נור (א"ח סי' תפ אות ב) כתבו שסוכה זו כשרה אף לפי הרמ"א,
שדי בכך שהיא ראויה לתשמישים העיקריים כדי שתיהשב דירה.
וסוכה שבעליה אינו יכול לישון בה מסיבה כל שהיא אך אחרים
יכולים לישון בה שאין מפריע להם דבר זה, כתב בשו"ת בית
שערים (א"ח סי' שלו) שכשרה אף לבעלים ויוצא ידי חובה
כשאוכל בה, שהרי בעצמותה נחשבת כדירה [וראה שו"ת זרע
אמת שם (די"ה אכ"ג) ושע"ה"צ להלן (סי' מא)].

[שע"ה"צ ס"ק כה]
פי קשה אחרונים קעניף את דברי הק"מ לקלנה¹¹⁸.

18 [וכן כתב החזו"א (א"ח סי' קנ ס"ק ג) שבדברי הר"ף (סוכה יג, א
ברפ"ח) מבואר כדעת המורכ"י [והרמ"א], ושלא כדעת החכם צבי,
וכן מבואר בשו"ת בית הלוי (ה"ג סי' נג אות ב).]

[משניב ס"ק כג]

אין לו ט"ח גדול צריך לילך לקפת קברו¹¹⁹.

19 ומוי שיש לו אורחים בסוכתו ורצה ללכת לישון אך אינו יכול
להציאם משם, דעת הגר"ש אלישיב (זמן שמחתנו פ"ג אות א) א
שאינו נפטר משינה בסוכה משום דין מצטער, שהרי סיבת צערו
היא מחמת שכביכול אין לו סוכה לישון בה, ואם כן עליו לדאוג
לסוכה או ללכת לסוכת חבירו. מאידך, דעת הגר"ש אויערבך
(ספר הסוכה פסקים והערות אות כט) והגר"נ קרליץ (חוט שני
סוכות פ"ב ס"ק ד) שנחשב הוא כמצטער ופטור מן הסוכה, כיון
שמציאות זו של האורחים בסוכתו, דומה לדין זבובים המצערים
אותו שפטור מהסוכה.

[משניב ס"ק כה]

להליל קדין קרי לקנה¹²⁰ וכו', משום קשש אקלה¹²¹.

20 וכן לפחות סדין מתחת לסכך כדי להגן מפני עלים הנושרים או
מפני גשמים הנוטפים לתוך הסוכה, שמצערים איתו וגורמים לו
לצאת מהסוכה, כתב לעיל (סי' תרכט ס"ק נח) שטוב לפרוס, כדי
שלא יצטרך לאכול מחוץ לסוכה. ולענין כיסוי הסוכה בפלסטיק
מעל הסכך כדי למנוע בניסת גשמים, ראה מה שכתבנו שם.

21 אמנם, לגבי הנחת כיסוי על בלי, כתב לעיל (סי' שטו ס"ק מט)
שאף אם יש חלל טפח בין הכיסוי לדבר שבתוך הכלי, נחשב הדבר
כעשיות אהל ואסור להניחו. וביאר הגר"ש אויערבך (ש"ש"כ פכ"ד
ה"י כט) שהנחן כאן הוא מה שמאחיל הסדין על החלל שתחתיו,
ולא מה שמאחיל הסכך על החלל שבינו לבין הסדין, אלא שכשאין
שלשה טפחים בין הסדין לסכך, נחשב הסדין מחמת דין לבדו כהלך
מהאהל שכבר קיים על ידי הסכך, ולא באהל חדש [ודלא
כמחצה"ש (סי' ח) שכתב שמדובר כאן על האהל שעל החלל שבין
הסדין לסכך, ושכפחות משלשה טפחים אינו נחשב באהל].

המשן מעמוד קודם

[ביה"ל ד"ה מפני]

לא נוכל לקטרו מקמת השמש דצנה¹²² וכו', וקנה קשש קרנה לבטלה¹²³.

12 [ובטעם החיוב, ראה מה שכתבנו במשניב לעיל סי' תרלט ס"ק כט.

13 [וכן לגבי שאר עניני צער המשותפים לכולם, כגון גשמים,
כתב בשע"ה"צ להלן (סי' כז) שאסור למי שיושב בסוכה לברך
על ישיבתו.

10 אמנם, לגבי מוכר בחנות, כתב להלן (סי' מו) שאף שהוא רגיל
כל השנה לאכול בחנות ביום, מימ בסוכות חייב לאכול בסוכה,
וראה מה שכתבנו שם.

11 ואף ששומרי גנות אינם יכולים לעזוב באמצע שמירתם ולשבת
בסוכה מוחשש גנבים, ביאר הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם א"ח
ח"א סי' זה אות ט) שאף כאן יש לחוש שהמצטער יצטער באותה
שעה ויודק למשמשו.

